

Karel Vlček

PŘÍSTUPY K ŘEŠENÍ OBOUSTRANNÉHO OMYLU PŘI UZAVÍRÁNÍ SMLOUVY

Abstrakt: Článek pojednává o problematice oboustranného omylu při uzavírání smlouvy. Náhled na řešení této problematiky je nejprve hledán v zahraničních úpravách. Tyto poznatky jsou dále aplikovány na úpravu českou, a to jak na současný platný občanský zákoník, tak i na občanský zákoník nový. Řešení oboustranného omylu je možné rozdělit na standardní a jiné alternativní řešení. Standardním řešením je aplikace ustanovení o omylu. Speciálním řešením je vytvoření alternativní teorie založené na povinnosti jednat v souladu s dobrou vírou.

Prvním krokem standardního řešení oboustranného omylu je interpretace smlouvy. Pomocí interpretace zjistíme, zdali samotná smlouva problém neupravuje. Dále je nutno zkoumat, zdali se nejedná o rizikovou smlouvu, tedy o takovou, která vylučovala užití ustanovení o omylu (jedná se o takovou smlouvu, která je uzavírána s vědomím toho, že smluvní strany neznají veškeré informace). Nakonec je aplikováno ustanovení o omylu za předpokladu, že se jedná o omyl podstatný, který vyvolala druhá strana. Nesmí se jednat o omyl neomluvitelný. Speciální teorie řešící oboustranný omyl jsou vytvořeny na základě povinnosti jednat v souladu s dobrou vírou a se zněním klauzule *rebus sic stantibus*. Podle těchto teorií je smlouva považována za neplatnou, jestliže okolnosti, za kterých byla uzavřena, jsou radikálně odlišné od těch, které smluvní strany předpokládaly.

Klíčová slova: omyl, oboustranný omyl, neplatnost, smlouva, uzavírání smlouvy, dobrá víra

ÚVOD¹

Již od dob římského práva je smlouva považována za konsens dvou stran. Nejprve se tak stalo pouze u smluv konsensuálních, později i u reálných. Zatímco v římském právu nedostatek konsensu působil neplatnost smlouvy (*nulla est emptio*), podle platného práva nevznikne smlouva vůbec.² To vede k zásadnímu rozlišení – buď zde konsens není a potom smlouva ani nevznikne, anebo zde konsens je a může být zatížen vadou – např. omylem, podvodem, fyzickým či psychickým nátlakem.³

Otázky spojené s problematikou omylu nabírají i dnes na aktuálnosti, neboť nový občanský zákoník změnil koncepci omylu, zavedl instituty nové, obsahově blízké ustanovení o omylu.⁴ Je nepochybné, že právně relevantní omyl hraje důležitou roli v právním jednání. Tento článek si bere za cíl pojednat o oboustranném omylu ve vztahu ke vzniku smlouvy.

¹ Úvodem bych velmi rád poděkoval panu JUDr. Petru Dostálíkovi, Ph.D. a panu JUDr. Milanu Hulmákovi, Ph.D. za podnětné poznámky a diskuze, které napomohly vytvoření tohoto článku.

² § 44 OZ, § 1745 NOZ.

³ Na rozdíl od současného práva byly ostatní pohnutky právního jednání (násilí, podvod) důvodem pouze pro tzv. praetorskou ochranu, nikoliv pro neplatnost smlouvy *ab initio*. SOMMER, Otakar. *Prameny soukromého práva římského*. Praha, 1932, s. 57–63.

⁴ Srov. § 49a OZ a § 583 NOZ. Dle nové právní úpravy již bude omyl spočívat pouze v jednání vyvolávajícím omyl, nikoli již ve využití stávajícího omylu. Ve vztahu k omylu je nutné dále upozornit na nový institut informační povinnosti (§ 1728 odst. 2 NOZ). Lze dovodit závěr, že tam, kde je povinnost sdělit informace a ty jsou zatajeny, může se jednat o podvod. HULMÁK, Milan – VLČEK, Karel. Obecná informační povinnost při sjednávání smlouvy – 2. část. *Právní rozhledy*. 2012, č. 18, s. 644 a násl.

Při uzavírání smlouvy mohou nastat dvě základní situace. První situací je jednostranný omyl. Jedná se o případy, kdy se v omylu o rozhodujících okolnostech nachází jen jedna ze smluvních stran. Takovýto omyl mohl být vyvolán druhou stranou. Stejně tak mohla smluvní strana využít stávajícího omylu druhé smluvní strany. Druhou situací je oboustranný omyl, který má dvě podoby. V případě prvním jsou smluvní strany v omylu o stejné rozhodující okolnosti (*shared, common mistake*).⁵ V druhém případě jsou v omylu o různých rozhodujících okolnostech (*mutual mistake*).⁶

Problematika jednostranného omylu je v literatuře častější a její řešení je jednodušší, proto bude v tomto článku ponechána stranou. Centrem zájmu budou dvě zbylé možnosti (*common mistake, shared mistake*). Otázkou je, zda má smluvní strana v případě oboustranného omylu právo namítnout relativní neplatnost smlouvy. Oboustranný omyl však není pouze otázkou relativní neplatnosti. Oboustranný omyl v procesu uzavírání smlouvy (zejména případ *common mistake*) zasahuje do samé podstaty uzavírání smlouvy, do smluvního konsensu, a vyvolává tedy otázku, zda vůbec vzniká smlouva.

Výchozím bodem řešení mohou být případy z praxe. Jako první uvedme případ „*Rouble case*“, ve kterém jedna smluvní strana půjčila druhé 30.000 rublů s tím, že bude vráceno 7.500 marek, přičemž se obě strany domnívaly, že jeden rubl je 25 feniků. Cena však byla ve skutečnosti mnohem nižší (případ č. 1).⁷ V případě Griffith vs. Brymer si jedna smluvní strana pronajala pokoj, aby mohla sledovat korunovační průvod krále Eduarda II. Ani jedna strana ale nemohla tušit, že průvod bude zrušen (případ č. 2).⁸ Obdobným případem je koupení krávy, o které obě strany předpokládaly, že je neplodná, přičemž kráva byla březí (případ č. 3), případně koupě obrazu, o němž se obě smluvní strany domnívají, že se jedná o kopii, a ve skutečnosti je to originál (případ č. 4). Případy oboustranného omylu lze nalézt i v českém právu – smluvní strany uzavřely kupní smlouvu k jiné nemovitosti, než chtěly, neboť místní národní výbor poskytl špatné podklady ke koupi nemovitosti.⁹

Snahou tedy bude najít možné řešení v českém soukromém právu, a to jak podle současně platného práva, tak i podle nové právní úpravy. Zároveň bude poskytován komparativní náhled do zahraničních právních úprav. Úvodem je rovněž nutné předestlat, že oboustranný omyl nezahrnuje pouze problematiku omylu, byť by tak název napovídal, nýbrž je tématem mnohem širším, zahrnujícím nejen problematiku aplikace ustanovení o omylu, ale i problematiku samotného platného konsensu smluvních stran

⁵ Pro zkomplikování situace lze ještě uvést, že smluvní strany se mohou mýlit o téže rozhodující okolnosti, ale každá jiným způsobem.

⁶ SEFTON-GREEN, Ruth. *Mistake, Fraud and Duties to Inform in European Contract Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005, s. 19. V některých člancích či publikacích se lze setkat s použitím termínů *mutual* a *common mistake* jako synonymy. Pro jednodušší rozdělení jsem se pozdržel dělení publikace uvedené výše.

⁷ RGZ 105, 406, case no. 98, MARKESINIS, Basil – UNBERATH, Cannes – JOHNSTON, Angus. *The German Law of Contract A Comparative Treatise*. 2nd edition. Portland: Hart Publishing Oxford and Portland, 2006, s. 347.

⁸ Griffith v. Bryme, [1903] 9 T.L.R. 434 (K.B.), GORDLEY, James. Mistake in Contract Formation. *American Journal of Comparative Law*, 2004, č. 2 [online] [cit. 3. 8. 2012]. Dostupné z <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/gordley.html>>.

⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. května 2001, sp. zn. 22 Cdo 2092/99.

a základních předpokladů, na kterých je smlouva postavena.¹⁰ Řešení oboustranného omylu může být odlišné v různých státech a právních kulturách. Výsledek bývá v zásadě stejný, ale cesta rozdílná.

1. OBOUSTRANNÝ OMYL V ZAHRANIČNÍCH ÚPRAVÁCH

V případě úpravy či řešení oboustranného omylu můžeme v evropských právních řádech nalézt tři základní přístupy. Oboustranný omyl může být upraven explicitně, může být řešen na základě ustanovení o omylu, případně je řešen na základě zvláštních teorií založených na povinnosti jednat v souladu s dobrou vírou.¹¹

V případě výslovné úpravy oboustranného omylu je nutno se zamyslet nad účelem ustanovení o omylu. Ve starších zákonících, jako je německý (dále jen „BGB“), rakouský (dále jen „ABGB“), francouzský (dále jen „CC“) či italský občanský zákoník (dále jen „CCl“), ustanovení o oboustranném omylu nenalezneme.

V modernějších občanských zákonících či předlohách¹² je tomu opačně. Holandský občanský zákoník tak činí v čl. 6:228 (1)(c) BW. Stanovuje zde, že smlouva je zrušitelná, jestliže obě smluvní strany vycházely ze stejných mylných předpokladů. Stejně tak je tomu v čl. 4:103 PECL. Obdobné je stanoveno v čl. II. – 7:102 DCFR. Tato ustanovení však hovoří o omylu stejném u obou osob, tedy o *common mistake*, nikoli o *mutual mistake*.

Zdálo by se, že původním záměrem byla ochrana té strany, jež se nacházela v omylu. To však nemůže platit u oboustranného omylu, neboť zde se v omylu nacházejí obě strany, a tudíž jsou obě hodny stejné ochrany. Důvodem by mohla být nejen ochrana strany nacházející se v omylu, ale taktéž ochrana konsensu smluvních stran.

Obecně však můžeme říci, že většina evropských právních systémů poskytuje ochranu v případech oboustranného omylu. Jednodušším případem je *mutual mistake*. V tomto případě se mohou smluvní strany dovolat relativní neplatnosti smlouvy, každá však vzhledem ke skutečnosti, kvůli níž byla uvedena v omyl.

V případě *common mistake* je též možné dovolat se relativní neplatnosti smlouvy, a to buď na základě explicitně uvedených ustanovení v občanských zákonících či předlohách, nebo na základě ustanovení o omylu. Právní teorie v některých státech nabízí i jiná řešení, která vycházejí z předpokladu, že smlouva nevznikne vůbec. V německé nauce se využívá teorie *Wegfall der Geschäftsgrundlage*.¹³ Italská doktrína používá teorii *presupposizione*.¹⁴ Možnosti a aplikace těchto teorií budou popsány níže.

¹⁰ Obdobně uvádí Kötz, že důvody, pro které může být smlouva zrušena v případech oboustranného omylu, jsou vždy popisovány velmi podobně bez ohledu na to, jestli je konečné rozhodnutí založeno na oboustranném omylu, základním omylu či kolapsu základních předpokladů, na kterých byla smlouva postavena. KÖTZ, Hein, FLESSNER, Axel. *European Contract Law: Vol.1 Formation, Validity, and Content of Contracts; Contracts and Third Parties*. Oxford: Clarendon Press, 2002, s. 190.

¹¹ Viz s. 1118 a násl. tohoto článku.

¹² V textu je dále pracováno s dvěma předlohami občanských zákoníků. Jedná se o Principles of European Contract Law (dále jen „PECL“) a Draft Common Frame of Reference (dále jen „DCFR“).

¹³ BARVON, Christian – CLIVE, Eric. (eds.) *Principles, Definitions and Model Rule of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Volume I. Munich: Sellier, 2009, s. 464.

¹⁴ IAMICELI, Paolo. Validity. In: Luisa Antolli – Anna Veneziano (eds.). *Principles of European Contract Law and Italian Law*. Hague: Kluwer Law International, 2005, s. 54.

2. MOŽNÉ PŘÍSTUPY PŘI ŘEŠENÍ OBOUSTRANNÉHO OMYLU

Řešení oboustranného omylu má v zásadě tři možná řešení, která je možné koncepčně rozdělit na dvě skupiny. První skupina obsahuje dvě možná řešení, která lze nazvat standardní. Tato řešení jsou založena na ustanoveních o omylu, a to buď na základě explicitně řešeného oboustranného omylu, nebo na základě omylu jednostranného. Druhá skupina řešení oboustranného omylu je vytvoření vlastní teorie, speciálně určené pro řešení oboustranného omylu a založené na povinnosti jednat v souladu s dobrou vírou.

2.1 Standardní řešení oboustranného omylu

Jak již bylo uvedeno výše, standardním řešením oboustranného omylu v zahraničních úpravách je aplikace ustanovení o omylu. Spolu s aplikací ustanovení o omylu se dále vychází z obsahu samotné smlouvy, zejména z její interpretace, zvažuje se rozložení rizika vzniku omylu mezi smluvními stranami.

2.1.1 Interpretace smlouvy

Prvním stupněm při řešení problematiky oboustranného omylu by mělo být podrobné zkoumání smlouvy, zejména toho, zda smlouva problematické situace neupravuje, jestli např. v případě č. 2 (korunovační průvod) smlouva neobsahuje klauzuli o nepředpokládaných okolnostech a zda není možné zrušení průvodu pod takovou klauzuli podřadit.¹⁵ Obdobný postup najdeme i v *common law*.¹⁶

2.1.2 Rizikovost smluvního vztahu

Zrušení smlouvy je závažný krok narušující princip právní jistoty a měl by přicházet v úvahu jen v krajních případech. Je proto naprosto nezbytné zkoumat, zda smlouva není riziková již ze své podstaty.¹⁷ Jinak řečeno, jedná se o takové smlouvy, kdy smluvní strana uzavírá smlouvu s tím, že nezná všechny podstatné okolnosti.¹⁸ Pakliže osoba ví o tom, že nezná všechny rozhodující okolnosti uzavírané smlouvy, vylučuje aplikaci ustanovení o omylu.

Některé moderní kodexy či jejich předlohy tuto problematiku upravují výslovně. Např. čl. 4:103 (2)(b) PECL stanovuje, že smluvní strany se nemohou dovolat omylu, pokud riziko mohlo být předpokládáno, obdobně čl. II.-7:201 (2)(b) DCFR. Čl. 6:228 BW stanovuje, že smlouvu není možné zrušit, pokud riziko omylu vychází z její podstaty.

V případě č. 3 (prodej krávy) obě strany vycházely pouze z vnějšího ohledání zvířete. Zároveň je zřejmé, že takovéto ohledání nemůže nahradit veterinární vyšetření a obě

¹⁵ BARVON, Christian – CLIVE, Eric. (eds.) *Principles, Definitions and Model Rule of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Volume I. Munich: Sellier, 2009, s. 458.

¹⁶ CARTWRIGHT, John. The rise and fall of mistake in the English law of contract. In: Ruth Sefton-Green (ed). *Mistake, Fraud and Duties to inform in European Contract law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005, s. 72.

¹⁷ BARVON, Christian – CLIVE, Eric. (eds.) *Principles, Definitions and Model Rule of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Volume I. Munich: Sellier, 2009, s. 461.

¹⁸ Čl. 48 odst. 2 Common European Sales Law: „A party may not avoid a contract for mistake if the risk of the mistake was assumed, or in the circumstances should be borne, by that party.“

strany tak na sebe berou riziko, že kráva může, ale nutně nemusí být neplodná. Pakliže je potom kráva březí, není zde právo na zrušení smlouvy.

Autonomie vůle představuje základní zásadu smluvního práva, a proto není vyloučeno, aby smluvní strany výslovně upravily, že jedna ze smluvních stran ponese riziko, případně že ho ponese obě.¹⁹ Takové případy nebudou působit problémy. Obtížnější jsou případy, kdy smlouva riziko výslovně nerozděluje.²⁰

Existují různé teorie, které se snaží provést alokaci rizika mezi smluvními stranami. Gordley zde např. upozorňuje na chybu v teorii Ernsta Kramera, který tvrdí, že ta smluvní strana, která byla v omylu, má nést následky, ledaže by takový omyl byl způsoben druhou stranou. Upozorňuje, že v zásadě se jedná o absolutní objektivní odpovědnost. Ta je však v obligačním právu vyhrazena pro případy, kdy z nějaké činnosti vzniká abnormální riziko.²¹

V *common law* je možné postupovat podle nepřímě vyjádřených ujednání ve smlouvě (McRae v. Commonwealths Disposals Commission).²² V *common law* v USA²³ nese riziko ta strana, která si je vědoma svých omezených znalostí, a přesto se s tímto stavem spokojí. V případě, že si smluvní strany svých omezených znalostí nejsou vědomy, potom se postupuje podle zásady rozumnosti v konkrétní situaci. Zde soud bude zvažovat účel smlouvy, obvyklé lidské chování, obchodní zvyklosti atd.²⁴

Podle teoretiků *Law and Economics* by riziko měla nést ta strana, která je toho lépe schopná. To však může znamenat, že strana, která získá plnění, které nepožadovala, může být donucena vytrvat ve smlouvě jenom z toho důvodu, že je schopná lépe nést riziko.²⁵

¹⁹ Zajímavý názor uvádí E. Posner. Z ekonomického hlediska nemohou být smluvní strany v omylu, neboť si jsou vědomy toho, že neznají absolutní pravdu a že disponují omezenými znalostmi. Proto, jsou-li smluvní strany rozumné, jsou si vědomy toho, že mohou udělat chybu (být v omylu) a smlouvu připraví tak, aby bylo vhodné rozloženo riziko. Mohlo by se totiž stát, že např. kráva bude mít špatnou či dobrou vlastnost, může se stát, že dojde ke změně na trhu, což změní hodnotu oné krávy. Z ekonomického hlediska není rozdíl, jestli je cena krávy změněna pohybem na trhu či její vlastností. Z tohoto důvodu mohou smluvní strany takovouto eventualitu předpokládat a smluvní úpravou se riziku vyhnout. POSNER, Eric, A. *Economic Analysis of Contract Law After Three Decades: Success or Failure? The Yale Law Journal*. 2003, č. 112, s. 845.

²⁰ Zde je možno upozornit na případ, který rozhodoval německý Spolkový soudní dvůr. Žalobce koupil fotbalistu, kterému však fotbalová asociace neudělila licenci, neboť vzal úplatek, aby ovlivnil zápas. Německý Spolkový soud dovodil, že nebyl-li by ve hře tak dobrý, jak žalobce předpokládal, či kdyby jeho výkony byly ovlivněny jeho předchozím zraněním, potom by toto riziko nesl žalobce. Jestliže však hráč vzal úplatek v době, kdy hrál za žalovaného, potom toto spadá do sféry žalovaného a riziko neudělení licence náleží jemu. Žalobce tak měl nárok na vrácení peněz. KÖTZ, Hein – FLESSNER, Axel. *European Contract Law: Vol. 1 Formation, Validity, and Content of Contracts; Contracts and Third Parties*. Oxford: Clarendon Press, 2002, s. 191.

²¹ GORDLEY, James. Mistake in Contract Formation. *American Journal of Comparative Law*. 2004, č. 2 [online] [cit. 6. 9. 2012]. Dostupné z <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/gordley.html>>.

²² Smluvní strany uzavřely smlouvu týkající se vaku tankeru na korálovém útesu. Ve skutečnosti žádný vrak tankeru neexistoval. Soud uzavřel, že smlouva byla uzavřena s nevýjádřeným slibem, že takový vrak opravdu existuje. CAPPER, David. Common mistake in Contract Law. *Singapore Journal of Legal Studies*. 2009, s. 459.

²³ Second Restatement of Contract § 154. When a Party Bears the Risk of a Mistake A party bears the risk of a mistake when:

- (a) the risk is allocated to him by agreement of the parties, or
- (b) he is aware, at the time the contract is made, that he has only limited knowledge with respect to the facts to which the mistake relates but treats his limited knowledge as sufficient, or
- (c) the risk is allocated to him by the court on the ground that it is reasonable in the circumstances to do so.

²⁴ KLASS, Gregory. *Contract Law in the USA*. Alphen ann den Rijn: Wolters Kluwer International, 2010, s. 106.

²⁵ GORDLEY, James. Mistake in Contract Formation. *American Journal of Comparative Law*. 2004, č. 2 [online] [cit. 6. 9. 2012]. Dostupné z <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/gordley.html>>.

Kronman naproti tomu tvrdí, že protilátkou proti omylu jsou informace. Proto by rozumný soudce měl riziko přenést na tu smluvní stranu, pro kterou je snazší informace získat a tím pádem se vyvarovat omylu.²⁶

2.1.3 Zkoumání podmínek omylu

Jestliže konkrétní smlouva nepokrývá problematickou situaci, případně riziko smlouvy nevylučuje aplikaci ustanovení o omylu, je nutno zkoumat, zda jsou naplněny podmínky vzniku omylu. Zejména jeho fundamentálnost, zda se jedná o právně relevantní omyl a zda se nejedná o neomluvitelný omyl. V případě, že došlo k omylu (zpravidla se tak stane na základě mylných informací), je lhostejno, že strana poskytující informace o jejich mylnosti či vadnosti věděla. Nemůže proto nic namítat proti požadavku na zrušení smlouvy.²⁷

2.2 Koncepčně odlišná, alternativní řešení oboustranného omylu

Jak bylo výše uvedeno, existují i alternativní řešení, která nejsou založena na aplikaci ustanovení o omylu. Tato řešení vycházejí z povinnosti jednat v souladu s dobrou vírou (*Treu und Glauben*).²⁸ V německém právu tak nalezneme doktrínu *Wegfall der Geschäftsgrundlage* (na základě této doktríny mohou být řešeny právě případy *common mistake*²⁹), v italské nauce doktrínu *presupposizione*.

Podle německé nauky (formulované Oertmanem)³⁰ se vychází z toho, že smluvní strany považují určité skutečnosti za podstatné (klíčové) pro existenci smlouvy. Jestliže nepředvídatelná změna okolností změni finanční rovnováhu anebo je zmařen účel smlouvy, potom má smluvní strana právo smlouvu ukončit.³¹ Tato teorie je velmi podobná teorii nevyjádřených podmínek, která byla uvedena výše v pozn. č. 19. Podle této teorie je smlouva považována za vztah mezi dvěma subjekty, jež nelze vytrhnout z reality sociálních vztahů. Jedná se o právní vztah, který má mít vyvážený charakter – tedy má mít vyvážený obsah práv a povinností. Základním pravidlem a premisou je, že smlouva má být plněna v souladu s dobrou vírou.³²

²⁶ KRONMAN, Anthony T. Mistake, Disclosure, Information, and the Law of Contracts. *The Journal of Legal Studies*. 1978, Vol. 7, č. 1, s. 4.

²⁷ BAR VON, Christian – CLIVE, Eric. (eds.) *Principles, Definitions and Model Rule of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Volume I*. Munich: Sellier, 2009, s. 459.

²⁸ IAMICELI, Paolo. Validity. In: Luisa Antonioli – Anna Veneziano (eds.). *Principles of European Contract Law and Italian Law*. Hague: Kluwer Law International, 2005, s. 54.

²⁹ MARKESINIS, Basil – UNBERATH, Cannes – JOHNSTON, Angus. *The German Law of Contract A Comparative Treatise*. 2nd edition. Portland: Hart Publishing Oxford and Portland, 2006, s. 319.

³⁰ Tato doktrína vzniká v 20. letech dvacátého století v Německu. Formuluje ji Paul Oertman. RIESENFELD, Stefan. The Influence of German Legal Theory on American Law: The heritage of Savigny and His Disciples. *The American Journal of Comparative Law*. 1989, Vol. 37, č. 1, s. 5.

Naproti tomu se uvádí, že tato doktrína byla vytvořena německými soudy. AUBREY, Michale, D. Frustration reconsidered: Some Comparative Aspects. *The International and Comparative Law Quarterly*. 1963, Vol. 12, č. 4, s. 1178.

³¹ GEIGER, Rainer. The Unilateral Change of Economic Development Agreements. *The International and Comparative Law Quarterly*. Vol. 23, č. 1, s. 92.

³² HAY, Peter. Frustration and Its Solution in German Law. *The American Journal of Comparative Law*. 1961, Vol. 10, č. 4, s. 362.

Obdobnou doktrínou, podobnou německé *Wegfall der Geschäftsgrundlage*, je i italská doktrína *presupposizione*, jež byla tou německou ovlivněna. Podle této doktríny se postupuje v případech, kdy smluvní strany uzavřou smlouvu za určitých podmínek (faktických či právních, současných či budoucích), přičemž se ukáže, že dané podmínky jsou radikálně jiné, což má za následek neplatnost smlouvy. Jedná se však pouze o takové okolnosti, které strany nemohly při uzavírání smlouvy předvídat. Tato koncepce je založena na principu dobré víry.³³ Základní předpoklady smlouvy, jako objektivní skutečnosti, nemusí být stanoveny výslovně. Smlouva bude neplatná tehdy, pokud základní předpoklady, na základě kterých byla uzavírána, v době jejího uzavření neexistovaly.³⁴

I zde je nutné upozornit, že základní předpoklady, na kterých je smlouva postavena, mohou být vyjádřeny výslovně, ale také nemusejí být vyjádřeny vůbec. V případě explicitního zakotvení ve smlouvě (např. tento byt si pronajímám, abych mohl sledovat korunovační průvod, a průvod proběhne; tuto krávu si kupuji na chov, tedy kráva musí být březí) zde není problém. Jak ale postupovat, pokud takováto formulace ve smlouvě obsažena není? Eisenberg tvrdí, že se jedná o takové předpoklady, které lze označit soulovím „*taken for granted*“. Jedná se tedy o takové okolnosti, o kterých jsou smluvní strany přesvědčeny, že jsou naprosto samozřejmé, a zároveň by se mělo jednat o takové předpoklady, které jsou pro uzavření smlouvy naprosto esenciální a bez kterých, pokud nenastanou, smlouva uzavřena nebude.³⁵

Zajímavé řešení poskytuje Gordley. Ten vychází z Eisenberga, který tvrdí, že každá ze stran musí ještě před uzavřením smlouvy vyhodnotit následující aspekty: 1) jaký je vztah mezi jejími vlastními představami a požadavky a plněním nabízeným jí ve smlouvě, 2) předpokládaná subjektivní hodnota plnění, 3) předpokládaná objektivní tržní hodnota plnění.³⁶ Dále Gordley uvádí, že pro první dvě rozhodnutí musí smluvní strana zvážit, jaký je účel smlouvy, kterou chce uzavřít, a jak dané plnění tento účel naplňuje. Pro třetí rozhodnutí musí smluvní strana zvážit, kolik by zaplatil i jiný kupující, pokud by mu bylo nabízeno obdobné plnění, což by záviselo na tom, jak by toto plnění bylo schopné naplnit účel smlouvy. Pokud je plnění nevhodné v případě obou dílčích rozhodnutí smluvní strany, potom zde nedošlo k platnému konsensu a smlouva nevznikla.³⁷

3. ČESKÉ PRÁVO

3.1 Omyl v platném občanském zákoníku a novém občanském zákoníku

Jak bylo uvedeno na počátku, koncepce omylu byla v novém občanském zákoníku změněna. Dle § 49a OZ platí, že právní úkon je neplatný (relativně dle § 40a OZ), jestliže jej jednající osoba učinila v omylu vycházejícím ze skutečnosti, jež je pro jeho uskutečnění rozhodující, a osoba, které byl právní úkon určen, tento omyl vyvolala nebo o něm musela vědět.

³³ IAMICELI, Paolo. Validity. In: Luisa Antonioli – Anna Veneziano (eds.). *Principles of European Contract Law and Italian Law*. Hague: Kluwer Law International, 2005, s. 54.

³⁴ BARVON, Christian – SWANN, Stephen. *Unjustified Enrichment (PEL Unj. Enr.)*. München: Sellier, 2010, s. 297.

³⁵ EISENBERG, Melvin A. Mistake in Contract Law. *California Law Review*. 2003, Vol. 91, č. 6, s. 1624.

³⁶ EISENBERG, Melvin, A. Mistake in Contract Law. *California Law Review*. 2003, Vol. 91, č. 6, s. 1581.

³⁷ GORDLEY, James. Mistake in Contract Formation. *American Journal of Comparative Law*. 2004, č. 2 [online] [cit. 13. 9. 2012]. Dostupné z <<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/gordley.html>>.

Problematiku omylu v novém občanském zákoníku pokrývá § 583–585 NOZ. Dle § 583 NOZ platí, že jednal-li někdo v omylu o rozhodující okolnosti a byl-li v omyl uveden druhou stranou, je právní jednání neplatné. Oproti předchozí právní úpravě je přidána úprava týkající se omylu ve vedlejší okolnosti, kterou ani strany neprohlásily za rozhodující (§ 584 odst. 1 NOZ) a omylu vyvolaném třetí osobou (§ 585 NOZ).³⁸

Výše bylo nastíněno standardní řešení oboustranného omylu pomocí aplikace ustanovení o omylu. Ani jeden z občanských zákoníků (OZ, NOZ) výslovně neupravuje oboustranný omyl, jako je tomu v DCFR či v PECL. S ohledem na shora uvedené standardní řešení je třeba zkoumat aplikovatelnost ustanovení o omylu.

Omyl tedy musí být podstatný a musí být vyvolán jednou ze smluvních stran. Dále se nesmí jednat o omyl neomluvitelný. Omluvitelnost, respektive neomluvitelnost omylu představuje určité kritérium bedlivosti jednání každé osoby. Smluvní strana nemůže při sjednávání smlouvy spoléhat pouze na informace, které od druhé strany obdržela. Je nutno vyvinout alespoň obvyklou míru pozornosti.³⁹ Po každé ze smluvních stran je tak požadováno, aby nezanedbala žádnou z pro ni objektivně existujících možností přesvědčit se o pravém stavu věci.⁴⁰ Zanedbá-li osoba obvyklou míru pozornosti, nemůže se následně dovolat omylu.

Z hlediska možné aplikace ustanovení o omylu je potom zásadní otázka vyvolání omylu. Omyl nemusí být vyvolán úmyslně, postačuje, že jedna ze smluvních stran jedná tak, že omyl vyvolá (i nevědomky přinese mylné podklady ke smlouvě).⁴¹ Tento závěr vyplývá již ze samotného ustanovení § 49a OZ. Věta první stanovuje, že právní úkon bude neplatný, byl-li tento omyl vyvolán jednou ze smluvních stran. Věta druhá potom stanovuje, že právní úkon je neplatný, jestliže byl vyvolán omyl úmyslně (nemusí již ale jednat o podstatné skutečnosti). Ve větě druhé je míněno podvodné jednání, přičemž jeho znakem je právě úmysl. Pro uvedení v omyl tedy nemůže být úmyslné jednání znakem.⁴² S ohledem na judikaturu uvedenou v pozn. č. 42 postačuje jednání jedné ze

³⁸ § 584 (1) Týká-li se omyl vedlejší okolnosti, kterou ani strany neprohlásily za rozhodující, je právní jednání platné, ale osoba uvedená v omyl má vůči původci omylu právo na přiměřenou náhradu. (2) Bylo-li právně jednáno v omylu vyvolaném lstí, je právní jednání neplatné, třebaže se omyl týká jen vedlejší okolnosti.

§ 585 Vyvolala-li omyl jednajícího osoba třetí, je právní jednání platné. Měla-li však osoba, s níž se právně jednalo, na činu třetí osoby podíl, anebo o něm věděla či alespoň musela vědět, považuje se i tato osoba za původce omylu.

³⁹ HULMÁK, Milan. *Uzavírání smluv v civilním právu*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2008, s. 15.

⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. prosince 2002, sp. zn. 30 Cdo 1251/2002. V podrobnostech: Nejvyšší soud neshledal jako právně relevantní takový omyl, kdy si postupník neověřil, že postupovaná pohledávka byla přihlášena v konkursu vedeném na majetek dlužníka (rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. července 2009, sp. zn. 30 Cdo 1251/2002). O omyl omluvitelný se nejedná v případě, kdy se podnájemce spolehl na ústní ujištění, že výše podnájemného bude stejná jako nájemného, ačkoli si mohl vyžádat nájemní smlouvu a seznámit se s jejím obsahem (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. března 2010, sp. zn. 32 Cdo 29/2009). Ustanovení § 49a OZ pojednávající o omylu nezbavuje osobu, která se omylu dovolává, povinnosti podle okolností konkrétního případu zajistit si odpovídající míru objektivních informací o okolnostech, resp. skutečnostech, které má tato osoba za rozhodující pro uskutečnění zamýšleného právního úkonu. To se týká i případů, kdy jde o skutečnost odborného charakteru, v níž jednající osoba příslušné odborné znalosti nemá (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. dubna 2011, sp. zn. 30 Cdo 1467/2010).

⁴¹ Stejným způsobem bylo nahlíženo na vyvolání omylu i před rokem 1989. ČESKA, Zdeněk – KABÁT, Josef – ONDŘEJ, Josef – ŠVESTKA Jiří. *Občanský zákoník. Komentář. I. Díl*. Praha: Panorama, 1987, s. 198.

⁴² Omyl osoby činící právní úkon má za následek relativní neplatnost úkonu tehdy, byl-li podstatný (rozhodující pro uskutečnění právního úkonu jednajícího), a současně za předpokladu, že druhý účastník právního

smluvních stran, kterým by mohl být vyvolán omyl. To však za předpokladu, že osoba uvádějící v omyl by si byla vědoma možnosti omyl vyvolat.⁴³ Limity pojmu „vyvolat omyl“ jsou podrobněji stanoveny níže (s. 1125).

4. PŘÍSTUPY A MOŽNÁ ŘEŠENÍ OBOUSTRANNÉHO OMYLU V ČESKÉM PRÁVU

Tato část článku se věnuje samotné problematice řešení oboustranného omylu v českém právu, která však nezahrnuje, jak je uvedeno níže, pouze aplikaci ustanovení o omylu, ale představuje i další možná řešení. Nejprve budou popsány možnosti řešení oboustranného omylu pomocí samotné smlouvy (interpretace, rozložení rizika mezi smluvní strany). Dále budou rozebrány možnosti a limity aplikace ustanovení o omylu. Nakonec, pro případy, kdy ani aplikace ustanovení o omylu nepovede ve všech situacích k řešení oboustranného omylu, budou navrženy alternativní možnosti řešení oboustranného omylu (zmaření účelu smlouvy, *rebus sic stantibus*, vztah smlouvy a její kauzy, existence/neexistence konsensu).

4.1 Interpretace

I v českém právu by prvním krokem při řešení oboustranného omylu měla být interpretace smlouvy a zjištění, zda nemůže být případný oboustranný omyl vyřešen její interpretací. Jak bylo výše uvedeno, smlouva může obsahovat klauzule, které řeší vyvstalý problém, aniž by tato smlouva musela být zrušena. Interpretace by měla být prováděna už z toho důvodu, že by v první řadě měly být hledány způsoby, jak zachovat smlouvu v platnosti.⁴⁴ Smluvní strany se zavázaly k plnění a spoléhají na ně. Jejich vzájemná důvěra nemůže být zrazena. Možnost dovolat se relativní neplatnosti právního jednání musí být až poslední možností.

Při výkladu smlouvy však nemůžeme zohlednit pouze text samotné smlouvy. Ten může být neúplný, nekvalitní, nevhodně formulovaný. Je nutno zohlednit i další okolnosti, které uzavření samotné smlouvy předcházely. Vyjednávání o uzavření smlouvy může být, zejména u složitějších smluv, poměrně zdoluhavý proces, který může trvat i několik měsíců. Dojde-li později k interpretaci smlouvy, je nutno při výkladu jednotlivých ustanovení zohlednit i předmluvní jednání smluvních stran, a to zejména v případech, jsou-li výsledky jednání smluvních stran zachyceny v písemné formě (např. zápis

úkonu buď omyl jednajícího vyvolal, nebo o něm, ač ho sám nevyvolal, se zřetelem ke všem okolnostem musel vědět. Obě situace jsou z hlediska právní relevance rovnocenné a postačí, je-li dána jedna z nich. Omyl je vyvolán druhým účastníkem tehdy, jestliže tento účastník bez úmyslu uvést mylícího se účastníka v omyl vznik omylu způsobil, např. uvedením nepravdivých skutečností, jež byly pro utváření vůle jednající osoby rozhodující. O případ, kdy omyl musel být druhému účastníku znám, jde i tehdy, když druhý účastník buď omyl poznal, anebo jej vzhledem k okolnostem poznat musel a mylícího se na jeho omyl neupozornil (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. dubna 2011, sp. zn. 32 Cdo 1868/2009).

⁴³ „Druhá smluvní strana musí omyl vyvolat nebo o něm vědět (není nutné, aby omyl byl vyvolán vědomě nebo dokonce úmyslně, ale požaduje se, aby si tato osoba uvědomila před uzavřením smlouvy, že je tu dán takový omyl podstatný, že byl rozhodující pro uzavření smlouvy, a využila toho, anebo že okolnosti byly takové, že o existenci omylu musela vědět).“ Nález Ústavního soudu ze dne 29. listopadu 2005, sp. zn. I. ÚS 722/04.

⁴⁴ Viz § 574 NOZ.

z jednání). Tento písemný zápis není pro smluvní strany závazný.⁴⁵ Nový občanský zákoník nezavádí institut punktací.⁴⁶ Obdobnou funkci jako zápisy z jednání mohou plnit *term sheets*, *letter of intent*, případně *deal memo*. Jedná se o zpravidla o nezávazné dokumenty,⁴⁷ které vymezují podstatné body, jež by měly být promítnuty do pozdějších ujednání ve smlouvě, která by měla být uzavřena. Zároveň mohou sloužit jako důkaz o skutečném úmyslu smluvních stran.⁴⁸

V takto pořízených zápisech může být zachycen účel některých ustanovení ve smlouvě, takže v případě nejasného ujednání tento zápis může osvětlit jejich smysl.⁴⁹ Tento zápis může rovněž napomoci identifikaci toho, zda se smluvní strany nacházely v oboustranném omylu již od počátku, či zda omyl nebyl jednou ze smluvních stran vyvolán.

4.2 Rizikové smlouvy, smlouvy odvážné

Tradičně v soukromém právu bývá zvažován charakter smlouvy, respektive míra rizika ze smlouvy vyplývající, a rozložení tohoto rizika na smluvní strany. Tradičně jsou za takové smlouvy považovány aleatorní smlouvy (odvážné). Zatímco platný občanský zákoník jejich obecnou úpravu neobsahuje,⁵⁰ v NOZ je tomu naopak.

NOZ upravuje závazky z odvážných smluv v § 2756 NOZ a násl. Jedná se o takové smlouvy, kdy podle ujednání smluvních stran záleží prospěch či nepospěch jedné z nich na nejisté události (§ 2756 NOZ). Pro takovéto smlouvy se nepoužije jak ustanovení o změně poměrů, tak o neúměrném zkrácení (§ 2757 NOZ). V případě odvážných smluv smluvní strany podstupují riziko velkého zisku, nebo také žádného zisku, a to v situaci, kdy neznají všechny rozhodující okolnosti.

Všimněme si však, že výše uvedená alternativní řešení oboustranného omylu v zahraniční úpravě mají mnoho společného s klauzulí *rebus sic stantibus*.⁵¹ Zároveň *laesio enormis* představuje fakticky zvláštní případ omylu, a sice omyl v ceně, který má své specifické podmínky a řešení.⁵² Úprava rozložení rizika je zjevná zejména u výslovného zákazu uplatnění neúměrného zkrácení. Tento institut zaručuje, že vzájemné plnění jedné ze stran není v hrubém nepoměru k tomu, co poskytla druhá strana. Jestliže však je vyloučena aplikace ustanovení o neúměrném zkrácení, dává se tím smluvním stranám

⁴⁵ Viz § 1726 NOZ.

⁴⁶ Punktace byly v ABGB výslovně upraveny v § 885. „*Nebyla-li sice ještě řádná listina zdělána, byly-li však hlavní články sepsány, a strany se na nich podepsaly, utvrzují se již takovým spisem práva a závazky v něm položené.*“ Naproti tomu § 1726 NOZ stanovuje, že „...*tehdy ujednání o ostatních náležitostech strany nezavazuje, ani byl-li o nich vyhotoven zápis.*“

⁴⁷ YOUNGS, Raymond. *English French & German Comparative Law*. London: Cavendish Publishing, 1998, s. 357–358.

⁴⁸ ROSEN, Richard. *Settlement Agreements in Commercial Disputes: Negotiating, Drafting & Enforcement*. Aspen: Aspen Publishers, 2000, s. 5–12. Obdobně viz SEDLÁČKOVÁ, Olga. Letters of intent neboli tzv. dopisy o záměru. *Bulletin advokacie*. 1998, č. 10, s. 39.

⁴⁹ Zde je možno odkázat např. na čl. 5:102 písm. a) PECL, který stanovuje, že při výkladu smlouvy se zohlední okolnosti, za kterých byla smlouva uzavřena, a to včetně předběžného vyjednávání.

⁵⁰ Současný občanský zákoník neobsahuje obecnou úpravu odvážných smluv. Přesto však v něm nalezneme případy smluv odvážných, např. sázka a hra (§ 845 a násl. OZ), koupě naděje (§ 495 OZ) atd.

⁵¹ MARKESINIS, Basil – UNBERATH, Cannes – JOHNSTON, Angus. *The German Law of Contract A Comparative Treatise*. 2nd edition. Portland: Hart Publishing Oxford and Portland, 2006, s. 319 a násl.

⁵² HULMÁK, Milan – VLČEK, Karel. Obecná informační povinnost při sjednávání smlouvy – 2. část. *Právní rozhledy*. 2012, č. 18, s. 648.

na vědomí, že i v případě, jsou-li vzájemná plnění v hrubém nepoměru, nebude zkrácené straně poskytnuta ochrana.

Můžeme nalézt i jiné případy, kdy zákon ukládá určitou míru rizika při uzavírání smlouvy, např. prodej věcí tak, jak stojí a leží (§ 501 OZ, § 1918 NOZ). V těchto případech je vyloučena odpovědnost prodávajícího za vady. Nabyvatel akceptuje při nabytí vlastnického práva, že veškeré věci nebudou mít stanovenou kvalitu či kvantitu. Častější jsou však případy, kdy prodávající prodá věci tak, jak stojí a leží, a teprve později zjistí, že mezi nimi byla věc mnohem cennější, než si myslel.⁵³

Lze tedy uzavřít, že i v českém soukromém právu se setkáme s určitým rozložením rizika mezi smluvními stranami. Oba české občanské zákoníky vycházejí z premisy, že v případě riskantního jednání jedné ze smluvních stran je riskující smluvní straně uloženo, aby toto riziko také nesla.

Nelze však obecně setrvat na stanovisku, že odvážná smlouva vždy vylučuje aplikaci ustanovení o omylu. Pro vyloučení aplikace ustanovení o omylu je zásadní to, v čem rizikovitost spočívá. Uzavírají-li smluvní strany smlouvu, u které se rizikovou jeví její cena, potom právě v této věci není možné dovolat se omylu, tedy smlouvu zrušit. Obecně tedy můžeme říci, že uzavírají-li smluvní strany smlouvu, u které neznají všechny rozhodné okolnosti a přitom jsou si vědomy, že všechny tyto rozhodné okolnosti neznají, potom se v těch případech, kdy tyto všechny okolnosti neznaly, nemohou dovolat omylu.

Např. v případě č. 4 (prodej obrazu)⁵⁴ si smluvní strany nenechají provést posudek týkající se obrazu, ačkoli jsou si vědomy faktu, že autorství není jisté, potom tento fakt musí jít k jejich tíži. Pokud někdo prodá věc tak, jak stojí a leží (např. výše zmíněný případ, kdy se na půdě našel cenný obraz), potom fakt, že se osoba nesnažila zjistit skutečnou cenu věci, musí jít k její tíži. Obdobně v případě č. 3 (prodej krávy). Pokud se smluvní strany spokojí jen se zjevným ohledáním zvířete, navíc jsou-li chovateli, tj. odborníky, je zřejmé, že vědomě podstupují riziko, že takový postup nemusí být dostatečný, a tím pádem podstupují riziko, že dané zvíře bude plodné/neplodné.

Pokud se nejedná o rizikový kontrakt, mohou nastat dva případy. V prvním je nutné zvážit možnosti výslovně upraveného rozložení rizika mezi obě smluvní strany, případně možnost jeho výslovného nezakotvení. V druhém případě je nutné, aby riziko nesl bezpochyby ten, kdo k němu dal příčinu. Pokud k němu nikdo nedal příčinu, musí nést riziko ta strana, pro kterou bylo informace jednodušší získat a tak se rizika vyvarovat.

Je nutné ovšem zdůraznit, že primárně musí riziko omylu týkající se věci nést její vlastník. Je to právě on, kdo je schopný s nejmenšími náklady zjistit skutečné vlastnosti, kvalitu věci, jež prodává. Je to on, kdo primárně má vědět, co je jeho vlastnictvím. Je vždy nutné zkoumat, zda nemohl o skutečné povaze věci vědět, tj. zda pouze svou liknavostí či nedbalostí sám nezapříčinil neznalost pravého stavu věci.

⁵³ Např. případ, kdy kongregace sester Saint Charles du Puy prodala vše, co se našlo na půdě, včetně obrazu od neznámého autora, který byl oceněn na 4000 franků, a později po restauraci, kdy zjistili, že se jedná o obraz Lorenza Lotta, se jeho cena vyšplhala na 3 250 000 franků. I zde se původně obě strany mýlily o autorovi obrazu. MUSSY, Alberto. *Disclosure of information in the pre-contractual bargaining: A comparative analysis*. [cit. 23. 8. 2012]. Dostupné na: <<http://www.jus.unittn.it/cardoza/review/contract/Musy-1995/musy1.htm>>.

⁵⁴ Zde je velmi zajímavé uvést názor Beevera. Posuzuje však situaci opačnou, tedy koupí obrazu starého mistra. Ten uvádí, že koupě obrazu od starých mistrů v sobě vždy obsahuje riziko, že se nebude jednat o obraz starého mistra. Toto riziko patří do spekulativní povahy investování do obrazů. BEEVER, Allan. *Agreements, Mistakes, and Contract Formation*. *King's Law Journal*. 2009, č. 20, s. 50.

Závěrem je nutno zmínit, že i v případě úpravy rizika v uzavřené smlouvě je třeba přihlídnout ke všem okolnostem případu,⁵⁵ k předchozím jednáním smluvních stran, případně k jakýmkoli zápisům vyhotoveným z těchto jednání. Závěry, ke kterým smluvní strany dojdou v průběhu těchto jednání, nemusí být vždy promítnuty do obsahu smlouvy. Zohlední se však při výkladu smlouvy.⁵⁶

Alokace rizika mezi smluvní strany není řešením oboustranného omylu, ale bylo-li zde určité riziko či měla-li toto riziko jedna ze smluvních stran nést, potom je možné oboustranný omyl redukovat na omyl jednostranný.

4.3 Zkoumání podmínek omylu

Pokud interpretací nebyl odstraněn problém a ani rozložení rizika nevedlo k přenesení následků na jednu smluvní stranu, je jedním z možných řešení aplikace ustanovení o omylu. Tehdy je tedy nutné zjistit, zda jsou splněny podmínky pro aplikaci ustanovení o omylu. Je třeba nejprve zkoumat, zda je omyl právně relevantní. Jestliže jsou splněny podmínky právně relevantního omylu, potom je nutno zkoumat, zda se nejedná o neomluvitelný omyl. Tímto postupem můžeme docílit toho, že v případě oboustranného omylu bude u jedné smluvní strany omyl označen za právně nerelevantní, či neomluvitelný, a tím pádem bude redukováno řešení pouze na dovolání se omylu u jedné smluvní strany.

4.4 Oboustranný omyl týkající se různých rozhodujících okolností

V případě omylu týkajícího se různých skutečností je samozřejmě řešením možnost dovolat se relativní neplatnosti právního jednání. Každá smluvní strana se však dovolává omylu pouze s ohledem na rozhodující okolnosti, za kterých byla v omyl uvedena. Toto řešení je potvrzeno i československou meziválečnou právní vědou.⁵⁷

4.5 Oboustranný omyl týkající se stejné rozhodující okolnosti – výchozí úvahy řešení

V českém soukromém právu ucelenou doktrínu oboustranného omylu o stejných rozhodujících okolnostech nenalezneme. Lze však najít některé případy v judikatuře. Jedná se např. o případ, kdy smluvní strany uzavřely kupní smlouvu k nemovitosti, přičemž se nejednalo o tu nemovitost, kterou chtěly zcizit (stalo se tak z omylu znalce a jím vyvolaného omylu smluvních stran),⁵⁸ z důvodu špatných podkladů Místního národního výboru pro převod nemovitosti, aniž by o tom smluvní strany věděly.⁵⁹ V obou případech Nejvyšší soud dovodil možnost odstoupení od smlouvy.⁶⁰

⁵⁵ KÖTZ, Hein – FLESSNER, Axel. *European Contract Law: Vol.1 Formation, Validity, and Content of Contracts; Contracts and Third Parties*. Oxford: Clarendon Press, 2002, s. 191.

⁵⁶ WHINCUP, Michael. *Contract law and Practice*. 5th edition. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2006, s. 30.

⁵⁷ ROUČEK, František – SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi, Díl IV*. Praha: Nakladatelství V. Linhart, 1936, s. 92.

⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. prosince 2000, sp. zn. 22 Cdo 1148/99.

⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. května 2001, sp. zn. 22 Cdo 2092/99.

Je však otázkou, zda byly v těchto případech splněny právě podmínky pro aplikaci ustanovení o omylu. Ani v jednom případě omyl nebyl vyvolán smluvní stranou. Ustanovení § 49a OZ a § 583 NOZ požadují, aby v omyl uvedla druhá smluvní strana. Omyl však vznikl na základě informací či skutečností způsobených třetí osobou.⁶¹

Již výše bylo uvedeno, že omyl musí být druhou smluvní stranou vyvolán (§ 49a OZ a § 583 NOZ), případně o něm druhá strana musí vědět (§ 49a OZ). Nejedná se však o absolutní objektivní odpovědnost. V době, kdy smluvní strany uzavírají smlouvu, musí být strana, která omyl vyvolá, schopná rozpoznat, že svým jednáním způsobí omyl.⁶² Tento závěr Ústavního soudu evokuje subjektivní stránku odpovědnosti za vyvolání omylu. Je však možné se domnívat, že tomu tak není. Ústavní soud tím pouze stanovuje určité limity nebo, v případě objektivní odpovědnosti lépe řečeno, liberační důvody.

Posuzujme tak i případ č. 4 s koupí obrazu. Smluvní strany si nebyly vědomy toho, že se jedná o kopii, mohly vycházet z informací, jež získaly z předchozí koupě, z informací poskytnutých od zůstavitele, od kterého obraz zdědily. Obě smluvní strany ani nemusely být odborníky v oblasti umění. Nemohly si tedy být ani vědomy toho, že by působily omyl druhé smluvní straně.

Ze shora formulovaných předpokladů není ustanovení o omylu možným řešením u případů č. 1–4. Níže proto budou uvedena další možná řešení oboustranného omylu. Tato však již nejsou postavena na aplikaci ustanovení o omylu, nýbrž záleží na jiných možnostech nabízených občanským, případně obchodním zákoníkem.

5. JINÁ ŘEŠENÍ NEOBSAHUJÍCÍ APLIKACI USTANOVENÍ O OMYLU

S ohledem na skutečnost, že aplikace ustanovení o omylu není podle českých občanských zákoníků řešením oboustranného omylu, budou níže navržena jiná, alternativní řešení oboustranného omylu.

5.1 Zmaření účelu smlouvy

Jedním z možných řešení, které je podle platného práva dostupné, je zmaření účelu smlouvy (§ 356 ObchZ a násl.). Dle § 356 ObchZ platí, že zmaří-li se po uzavření smlouvy její základní účel, který v ní byl výslovně vyjádřen, v důsledku podstatné změny okolností, za nichž byla smlouva uzavřena, může strana dotčená zmařením účelu smlouvy od ní odstoupit. Tímto postupem bychom mohli řešit některé případy oboustranného omylu. Ne však všechny. V případě č. 2 (korunovační průvod) bylo sice oběma stranám zcela zjevné, z jakého důvodu se pokoj pronajímá, ale tento účel by ve smlouvě nemusel být vyjádřen výslovně. Požadavek výslovného určení účelu uzavírané smlouvy bude potom představovat zásadní limitační prvek.

⁶⁰ Oba tyto případy, byť byly rozhodovány v letech 2000–2001, se staly v šedesátých a sedmdesátých letech (před zněním novely č. 509/1991 Sb.). Nejvyšší soud dovodil, že se jednalo o omyl, a pakliže by to smluvní strany nárokovaly, mohly by od smluv odstoupit. V samotných řízeních byla ale namítána absolutní neplatnost těchto smluv.

⁶¹ Viz § 585 NOZ, který upravuje omyl způsobený třetí stranou. Ani tyto podmínky by nemusely být splněny. V případech uvedených na počátku kapitoly ani splněny nebyly. Je nutno je posuzovat v konkrétním případě.

⁶² Nález Ústavního soudu ze dne 29. listopadu 2005, sp. zn. I. ÚS 722/04.

V dalších případech oboustranného omylu ve stejné rozhodující okolnosti ani nelze hovořit o zmaření účelu smlouvy. V případě č. 3 kráva, která je kupována jako neplodná (ve skutečnosti březí), může být stále zbourána na maso. Prodávající by ale neprodal plodnou krávu za nižší částku na maso, a naopak, kupující by nezboural plodnou krávu. Podobně v případě č. 1 není zmařen účel smlouvy tím, že kurz feniku k rublu je vyšší, než se strany domnívaly.

V neposlední řadě se tato úprava uplatní pouze v rámci obchodněprávních vztahů. V občanskoprávních pouze v případech, že by si tak strany sjednaly. To spolu s výslovně vymíněným účelem ve smlouvě vytváří další překážky k využití těchto ustanovení.

5.2 *Rebus sic stantibus*

Platné právo obsahuje úpravu doložky změny poměrů pouze u smlouvy budoucí (§ 50a odst. 3 OZ, § 292 odst. 5 ObchZ, § 518 ObchZ). Nový občanský zákoník v § 1764–1766 upravil užití doložky změněných poměrů obecně pro jakoukoli smlouvu. Ustanovení § 1765 odst. 1 NOZ jasně stanovuje, že se musí jednat o takovou změnu okolností, která nastala až po vzniku smlouvy, pokud taková změna nemohla být rozumně předpokládána anebo ovlivněna. To by bylo možné aplikovat u případu č. 2. V době, kdy byla smlouva uzavírána, měl korunovační průvod proběhnout. Nemoc krále, jakožto důvod pro zrušení korunovační ceremonie, nastala až po uzavření smlouvy.

V § 1765 odst. 1 NOZ je stanoveno, že je-li změna okolností tak podstatná, že založí-li změna v právech a povinnostech stran zvlášť hrubý nepoměr znevýhodněním jedné z nich buď neúměrným zvýšením nákladů plnění, anebo neúměrným snížením hodnoty předmětu plnění, potom má dotčená strana právo domáhat se vůči druhé straně obnovení jednání o smlouvě, prokáže-li, že změnu nemohla rozumně předpokládat ani ovlivnit a že skutečnost nastala až po uzavření smlouvy, anebo se dotčené straně stala až po uzavření smlouvy známou. V našem případě však k takovému hrubému nepoměru nedojde. Nájemné bude pořád stejně vysoké. Zcela zanikne důvod, účel, kvůli kterému byla smlouva uzavírána. Navíc dle uvedeného ustanovení má smluvní strana právo domáhat se obnovení jednání o smlouvě. To je v případech oboustranného omylu nedostatečné, neboť smluvní strana zpravidla nebude mít zájem na plnění, o kterém se mýlila, ale bude mít zájem dostat plnění, které původně zamýšlela. Zrušit smlouvu by bylo možné jen za podmínek § 1766 NOZ. Toto řešení je však zdoluhavé. Nadto má soud právo rozhodnout, zda smlouvu zruší či změní.

5.3 Pojetí smlouvy a její kauza, vážnost projevu vůle, konsens smluvních stran

Jak bylo výše nastíněno, v případech oboustranného omylu o těžce skutečnosti není aplikace ustanovení o omylu všezahrnujícím řešením. Ke kýženému výsledku ve všech případech nelze dojít ani aplikací klauzule *rebus sic stantibus*. Jisté, nicméně aplikačně velmi omezené řešení umožňuje ustanovení o zmaření účelu smlouvy. Byly však demonstrovány limity tohoto řešení. Je tedy nutno hledat další, obecnější způsob řešení této problematiky.

V zásadě zbývají již jen dvě možnosti řešení problematiky. V prvním případě je možné zabývat se platností, respektive zdánlivostí právního jednání smluvních stran, v druhém případě se lze zabývat existencí/neexistencí konsensu.

Z hlediska kvality konsensu ve vztahu k oboustrannému omylu je nutné rozlišit dvě další možné situace. Jednak se obě smluvní strany mohou mylit stejným způsobem v téže podstatné okolnosti (např. autorství obrazu – obě smluvní strany ho považují za kopii). Smluvní strany se ale mohou mylit o téže věci různě. Prodávající může tvrdit, že prodává auto s benzínovým motorem, kupující si může myslet, že je s naftovým motorem, a ve skutečnosti se jedná o automobil na plyn.

Druhý případ je ve svém řešení jednodušší, a proto bude uveden jako první. Smluvní konsens je shodná vůle smluvních stran o vzájemných právech a povinnostech.⁶³ V tomto případě ale ke konsensu nemohlo dojít. Jestliže zde není shodná vůle obou smluvních stran, neboť jedna chce něco jiného, než nabízí druhá, a ve skutečnosti se jedná ještě o něco jiného, nemůžeme dojít k závěru, že došlo ke shodné vůli stran. To je neudržitelné stanovisko. Smlouva v daném případě vůbec nevznikla.

To první případ je mnohem obtížnější v jeho řešení. Zcela zjevně zde existuje shodná vůle smluvních stran, která je promítnuta v konsensu a vzniku smlouvy. Druhou věcí je již fakt, že předpoklady, za kterých byla smlouva uzavírána, byly zcela odlišné. Lze však za takovéto situace hovořit o konsensu? Došlo vůbec k právnímu jednání? Může mít na tento konsens, respektive na toto právní jednání vliv kauza smlouvy?⁶⁴

Právní věda i soudní praxe stojí na stanovisku, že kauza závazku je hospodářský účel, ekonomický cíl, který smluvní strany sledovaly.⁶⁵ Uvažované řešení týkající se kauzy se objevuje nejen v zahraničí (např. u Gordleyho⁶⁶), ale i v českém právu (např. u Knappa). Řešení je to lákavé, zejména vyjdeme-li z určité souslednosti právního jednání. Tu velmi výstižně vyjádřil Knapp:⁶⁷

1. *Objektivní faktor – tj. ekonomické skutečnosti, které jsou „právnickým motivem“ lidského chování, tedy kauza závazků.*
2. *Subjektivní faktor – tj. myšlenková operace motivovaná objektivním faktorem uvedeným ad 1, vedoucí k rozhodnutí dosáhnout určitými prostředky určitého cíle.*
3. *Lidské chování, vedoucí k realizaci tohoto cíle, tedy právní důvod.*
4. *Právní vztah tímto právem založený.*

⁶³ HULMÁK, Milan. *Uzavírání smluv v civilním právu*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2008, s. 6. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. října 2010, sp. zn. 30 Cdo 3052/2009. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 2010, sp. zn. 30 Cdo 4817/2008 atd.

⁶⁴ V podrobnostech např. DOSTALÍK, Petr. Pojem causy v římském právu. *Acta Iuridica Olomucensis*. Olomouc: Univerzita Palackého, č. 1, 2009, s. 277–285. KNAPP, Viktor. O důvodu vzniku závazků a o jejich kause. *Stát a právo IV*. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1957, s. 45.

⁶⁵ KNAPP, Viktor. O důvodu vzniku závazků a o jejich kause. *Stát a právo IV*. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1957, s. 45.

Na stejném stanovisku, že kauza je hospodářský cíl závazku, stojí i judikatura, např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. ledna 2012, sp. zn. 33 Cdo 3894/2010, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2009, sp. zn. 21 Cdo 26/2008. Blíže o významu kauzy v římském právu a jejím vývoji. DOSTALÍK, Petr. Pojem causy v římském právu. *Acta Iuridica Olomucensis*. Olomouc: Univerzita Palackého, č. 1, 2009, s. 277–285.

⁶⁶ Podobné řešení obsahuje i Gordleyho řešení, které zahrnuje i úvahu o účelu smlouvy. Uvažujeme o vlivu kauzy, tak jak bylo nastíněno v odstavci výše, a přidejme třetí Gordleyho kritérium, tj. objektivní posuzování plnění a jeho ceny. V případě s obrazem je zjevné, že za originál by každý zaplatil mnohem vyšší cenu než za kopii, přičemž kopie není vhodná k „pouhé dekoraci“. Tím je dán rozpor mezi subjektivní a objektivní stránkou posuzování právního jednání a není zde dán konsens smluvních stran (uveďeno na s. 8 tohoto článku).

⁶⁷ KNAPP, V. O důvodu vzniku závazků a o jejich kause. *Stát a právo IV*. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1957, s. 47.

Knapp dokonce dovozoval absenci vážnosti vůle při právním jednání, jestliže u jednání chyběla kauza.⁶⁸ Tento závěr nelze bez dalšího potvrdit. V prvé řadě nelze odhlédnout od stávající právní úpravy. Kauza není podmínkou platnosti smlouvy.⁶⁹

Dále je nutno uvažovat o aplikaci ustanovení týkajících se vážnosti vůle (§ 37 OZ, § 552 NOZ). Obecně platí, že na absenci vážnosti vůle budeme usuzovat v případech, je-li podle objektivních okolností konkrétního případu zřejmé, že jednatel nechtěl svým projevem vůle způsobit právní následky.⁷⁰ V takovém případě by jednání bylo neplatné absolutně (§ 39 OZ), respektive jednalo by se o zdánlivé právní jednání dle § 551 NOZ a násl. V případě č. 4 proto řešením není zdánlivost právního jednání, popřípadě neplatnost pro nedostatek vážnosti vůle. Vůle projevená každou ze smluvních stran bude vážná, neboť každá ze smluvních stran bude chtít způsobit právní následky s jejím projevem spojené, tj. koupit/prodat věc.

Dle právní úpravy⁷¹ i soudní praxe⁷² smlouva vzniká přijetím nabídky. Ve spojení s výše uvedenými informacemi týkajícími se vážnosti projevu vůle musíme dojít k závěru, že byť byla smlouva uzavřena v oboustranném omylu, respektive byla uzavřena za podmínek zcela odlišných, než smluvní strany předpokládaly, bude zpravidla smluvními stranami projevená vůle natolik jasná, přesvědčivá a nepůsobící pochyby, že smlouva vznikne. Jestliže tedy obě strany považují obraz za kopii, je zachována totožnost předmětu koupě a vůle stran převést vlastnické právo, a proto např. v případě č. 4 předáním obrazu přejde vlastnické právo k (originálnímu) obrazu na kupce. Protože nebyl omyl vyvolán, není možné požadovat zrušení smlouvy. Z výše uvedeného vyplývá, že ani kauza smlouvy, případně vážnost projevené vůle, není a ani nemůže být řešením oboustranného omylu.

5.4 Existuje i jiná alternativa?

Současná právní úprava v zásadě nezná řešení oboustranného omylu. Aplikovat ustanovení o omylu v mnoha případech není možné. Ani klauzule změněných poměrů či kauza smlouvy a vážnost projevu není řešením aplikovatelným na problematiku oboustranného omylu. Přesto však je nutné nalézt jeho řešení. Nový občanský zákoník určitá možná řešení nabízí.

⁶⁸ KNAPP, V. O důvodu vzniku závazků a o jejich kause. *Stát a právo IV*. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1957, s. 51.

⁶⁹ Pro srov. § 495 OZ, § 1791 NOZ. Není tomu tak v každém právním řádu. Čl. 1108 CC podmiňuje platnost smlouvy existencí kauzy, která není v rozporu se zákonem.

⁷⁰ ŠVESTKA, Jiří – SPÁČIL, Jiří – ŠKÁROVÁ, Marta – HULMÁK, Milan. *Občanský zákoník I, II*. 2. vydání. Praha: C. H. BECK, 2009, s. 337. Vyloučit platnost právního úkonu (§ 37 odst. 1 OZ), respektive neexistenci právního jednání (§ 552 NOZ) pro nedostatek vážné vůle nelze. Soudní praxe stojí na stanovisku, že na vážnost právního jednání lze usoudit z objektivních skutečností, za nichž bylo učiněno, zejména bylo-li učiněno způsobem a za okolností, které nevzbuzují pochybnosti, že subjekt projevující vůli zamýšlel přivodit právní účinky, které zákon s takovým projevem vůle spojuje (Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. září 2000, sp. zn. 30 Cdo 2781/99, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. června 2004, sp. zn. 22 Cdo 1993/2003). Obdobně rovněž TILSCH, Emanuel. *Občanské právo. Část všeobecná*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 161. V námi posuzovaných případech navíc zpravidla bude vůle vážně projevena, neboť smluvní strany budou chtít způsobit právní následky s právním jednáním spojené. Budou chtít uzavřít kupní smlouvu k obrazu, ke krávi atd. Vycházejí však budou z mylných předpokladů, kteréžto ale vliv na vážnost právního jednání mít nebudou.

⁷¹ § 44 OZ, § 1745 NOZ.

⁷² Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. května 2010, sp. zn. 30 Cdo 1244/2009.

První z možností by bylo koncipovat teorii podobnou těm zahraničním (italská, německá). Pro vznik takovéto teorie by mohl podpůrně sloužit argument o hospodářském účelu smlouvy, kdy je iracionální představa, že smluvní strany uzavírají smlouvu oboustranně nevýhodnou. Zcela přirozeným jevem je záměr každé smluvní strany uzavřít smlouvu pro ni co nejvýhodnější.

Jako vodítko by mohl sloužit § 6 NOZ (pak bychom navazovali jak na italskou, tak na německou právní vědu). Princip poctivosti obsahuje „*povinnost stran kooperovat, aby byl naplněn účel smlouvy, dodržování standardu poctivého chování, dodržování standardu chování, které lze považovat za rozumné s ohledem na zájmy druhé strany*“;⁷³ spolehnutí se na druhou stranu.⁷⁴ Takovéto hodnoty mohou být základním stanoviskem pro teorii řešící výše nastíněnou problematiku.

Vytvoření takovéto teorie však bude v našich podmínkách pravděpodobně narážet na bariéru soudní moci. Lze se domnívat, že české obecné soudnictví není samo připraveno vytvářet určité koncepce k řešení zákonem neupravených případů. S ohledem na to, že by soudy musely vytvořit mantinely takovéto teorie, stejně jako vytvořit podmínky pro její aplikaci, není možné předpokládat, že se jedná o řešení v současné době perspektivní.

Druhou možností je znovu se vrátit k otázce konsensu jakožto základního kamene každé smlouvy. Rozlišovat lze tzv. skutečný a normativní konsens. V prvním případě je smlouva uzavřena s takovým obsahem, který odpovídá skutečné vůli obou smluvních stran. Tento přirozený konsens se může prosadit i proti dikci projevu. Normativní konsens má své místo v případech, kdy právní jednání jedné ze smluvních stran může mít jiný význam, než který mu přiřazoval jeden ze smluvních partnerů (jedna ze smluvních stran projeví něco jiného, než se domnívá). Potom se chrání dobrá víra toho, kdo jednal s důvěrou v objektivní projev druhého.⁷⁵

Toto rozlišování je však obtížné s ohledem na současnou dikci § 35 odst. 2 OZ, kdy platí, že právní úkony vyjádřené slovy je třeba vykládat nejenom podle jejich jazykového vyjádření, ale zejména podle vůle toho, kdo právní úkon učinil, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem. V zásadě se tak nemůže nikdy uplatit rozdělení na skutečný a normativní konsens, neboť ten skutečný, jak je uvedeno výše, předpokládá, že může nastat rozpor mezi projevem a skutečnou vůlí smluvních stran.

Dle § 556 odst. 1 NOZ však platí úprava jiná, neboť co je vyjádřeno slovy nebo jinak, vyloží se podle úmyslu jednajícího, byl-li takový úmysl druhé straně znám, anebo musela-li o něm druhá strana vědět. Nelze-li zjistit úmysl jednajícího, přisuzuje se projevu vůle význam, jaký by mu zpravidla přikládala osoba v postavení toho, komu je projev vůle určen. Toto ustanovení ve větě první počítá s konsensem skutečným a ve větě druhé s konsensem normativním.

Lze tedy uzavřít, že v případě č. 4, pokud skutečná vůle stran směřovala ke koupi kopie obrazu a tato jejich skutečná vůle by byla prokázána, potom by nemohla vzniknout

⁷³ NOVÝ, Zdeněk. Princip „poctivosti“ dle Draft Common Frame of Reference jako inspirace pro výklad § 6 odst. 1 návrhu občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2012, č. 2, s. 46.

⁷⁴ TELEČ, Ivo. Poctivost a důvěra, dobrá víra, dobré mravy, veřejná morálka a veřejný pořádek. *Právní rozhledy*. 2011, č. 1, s. 1.

⁷⁵ MELZER, Filip. *Právní jednání a jeho výklad*. Brno: Václav Klemm – vydavatelství a nakladatelství, 2009, s. 109–110.

smlouva k originálu obrazu, neboť by zde nebyl konsens o koupi originálního obrazu. Neuplatní se ochrana dobré víry v objektivní projev druhé smluvní strany. Nevzniká zde pochybnost u projevu jedné z nich, protože obě smluvní strany nepochybně projevíly právě to, co projevit chtěly. Skutečný konsens smluvních stran směřoval k prodeji/koupi kopie obrazu. V takovém případě tento skutečný, přirozený konsens převáží. Smlouva tedy bude uzavřena ke kopii obrazu a nikoli k originálu.

Takovýto závěr je plně v souladu s principem autonomie vůle. Smluvní vztah vzniká v drtivé většině případů ze svobodné vůle smluvních stran. S ohledem na tuto skutečnost a s ohledem na hospodářský účel smlouvy, tj. zisk hospodářského prospěchu smluvní strany, je nutno uzavřít, že uzavřená smlouva nevznikla v oboustranném omylu, neboť zde není konsens smluvních stran.

ZÁVĚR

Oboustranný omyl představuje obtížný problém, který zcela jistě vyžaduje pečlivý postup soudu při jeho rekonstrukci, respektive při rekonstrukci právního jednání smluvních stran. Považujeme za vhodné navrhnout pořadí jednotlivých kroků při řešení této právnícky velmi obtížné otázky. Dle standardního řešení je nejprve nutné zkoumat, zda smluvní strany vůbec dosáhly konsensu a k čemu se konsens vztahoval (přihlížet se dle platné úpravy bude zejména k projevu smluvních stran, podle nového občanského zákoníku ke skutečné vůli smluvních stran), jinak by smlouva vůbec nemohla vzniknout. Při kladném hodnocení je dále nutné zkoumat, zda není možné omyl vyřešit pečlivou interpretací smluvního ujednání. Jestliže nelze oboustranný omyl vyřešit interpretací smlouvy, je nutné přihlídnout k povaze smlouvy, tj. zda se jedná o rizikovou smlouvu a některá ze smluvních stran nebo obě strany nejsou povinny nést riziko omylu, případně jestli se smluvní strany nezavázaly nést riziko dobrovolně. V případě, že se tak nestalo, nese riziko omylu ta strana, která měla lepší možnost získat informace o omylu a tak se ho vyvarovat.

Teprve tehdy, pokud nelze aplikovat ani jedno z výše uvedených řešení, lze přistoupit k řešení pomocí ustanovení o omylu. V první řadě je nutné zkoumat, zda se jedná o právně relevantní omyl, a dále, nejedná-li se o omyl omluvitelný. Tímto postupem je možné redukovat zdánlivě oboustranný omyl na omyl jednostranný. Potom teprve může zaznít závěr o platnosti či neplatnosti právního jednání.

Problém oboustranného omylu spočívá v zásadě v tom, že se nejedná o „omyl“, protože zpravidla nebudou splněny podmínky pro aplikaci ustanovení o omylu (zejména bude absentovat prvek vyvolání omylu). Zdánlivě tedy docházíme k tomu, že smlouva uzavřená v oboustranném omylu je smlouvou platně uzavřenou.

Takovýto závěr však nesmí obstát. Byť současné právo řešení oboustranného omylu nenabízí, je třeba ho v novém občanském zákoníku hledat. Znovu je nutno zdůraznit, že smlouvy jsou zpravidla uzavírány za účelem hospodářského zisku. Je proto velmi tvrdé a nespravedlivé požadovat po smluvních stranách, aby setrvaly ve vztahu, který může být pro obě strany nevýhodný. Lze předpokládat, že tento nelogický požadavek by byl v rozporu se zásadou autonomie vůle. Je tedy třeba znovu zdůraznit, že právě vůle smluvních stran tvoří smlouvu.

Můžeme se domnívat, že v případech oboustranného omylu nelze dojít k závěru, že smlouva vznikla. Předpokladem vzniku každé smlouvy je konsens. V případech oboustranného omylu však tento esenciální předpoklad vzniku smlouvy absentuje. Nelze dojít k závěru, že smluvní strany uzavřely smlouvu o něčem či k něčemu, co ani jedna z nich nechce. V zásadě tedy můžeme dospět k závěru, že bude-li se jednat o smlouvu uzavřenou v oboustranném omylu, bude vždy řešením již první krok uvedený výše, tj. zkoumání existence či neexistence konsensu smluvních stran. Dojdeme-li k závěru, že tento konsens zde je, nebude se jednat o oboustranný omyl.

Závěrem je již pouze nutné poznamenat, že prakticky v každém právním řádu nalezneme řešení oboustranného omylu, kdy řešením je neplatnost či zrušitelnost smlouvy. Cesta, kterou každý z právních řádů zvolil, je různá a odráží svébytný vývoj každého právního řádu. V zásadě není rozhodující, zda vyřešíme oboustranný omyl pomocí ustanovení o omylu, nebo když budeme tvrdit, že zde není konsens, případně že neexistovaly základní předpoklady, na kterých byla smlouva postavena. Podstatné je, že smluvní strany nejsou nuceny setrvat ve smlouvě nevýhodné pro obě strany, ve smlouvě, kterou nechtěla uzavřít ani jedna ze smluvních stran.

Článek vznikl s podporou interní grantové agentury Univerzity Palackého v Olomouci, SPP 917 100 151/31.

Mgr. Karel Vlček

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Advokátní kancelář, Praha

Karel Vlček

The Possible Solution of the Common Mistake during the Negotiation Process

Abstract: The article describes the problem of the common mistake during the negotiation process. Firstly, the author looks for a solution in the foreign civil codes. These findings are applied on the Czech civil law, especially on the valid civil code and the new civil code. There are two solutions types of the common mistake. First one is the standard solution based on the application of the provision of the mistake. Second (special) one is a creation of the special theory based on duty to act according to the good faith.

The first step of the standard solution of the common mistake is the interpretation of the contract. The contract itself could regulate the problem, so we could conclude that there is no mistake. The next step is considering the risk allocation of the contract. The high-risk contract excludes the use of the provision of the mistake (the contract is concluded with consciousness that one or both parties do not know all the material facts). The third step is the application of the provision of the mistake. Conditions are that the mistake is fundamental, the mistake is caused by the second party and it is not an inexcusable mistake.

The special theories of the common mistake are based on the duty to act with good faith and *rebus sic stantibus* clause. According to these theories, the contract is invalid, if this contract was based on facts, which are absolutely different from the facts, which were supposed by the parties.

Key words: mistake, common mistake, invalidity, contract, formation of the contract, good faith